

Agro Eco

een team

met een missie

Agro Eco is een onafhankelijk adviesbureau, dat exclusief werkt in de biologische landbouw. Het werk bestaat uit het ontwikkelen van primaire productie, verwerking en afzet, zowel in Nederland als in het buitenland. Werken aan de ontwikkeling van biologische landbouw betekent voor Agro Eco werken aan een milieu- en diervriendelijke landbouw die gezond voedsel produceert en een goed rendement oplevert voor de producent.

In internationale projecten stimuleert Agro Eco de integratie van eerlijke handel en biologische teelt.

2002

Jaarverslag

Adviesbureau voor biologische landbouw

AGRO ECO

De biologische keten

Grensoverschrijdend

Van primaire productie tot verwerking en afzetontwikkeling: Agro Eco adviseert in delen van de keten of bij de ontwikkeling van gehele ketens. Deze ketens liggen binnen onze landsgrenzen of zijn internationaal.

Biologische katoen in Benin

Ontwikkeling van biologische katoenketen

Dit lange termijn project omvat nu ongeveer 800 boeren-families in 3 verschillende regio's in Benin. De katoen, 90 ton, is verkocht aan een Nederlands consortium dat een product-keten aan het ontwikkelen is waarvan een groot deel in Benin wordt uitgevoerd. Zij produceren baby-, kinder- en dames-kleding en gebruikstextiel, in Nederland op de markt gebracht als duurzame textiel. In de meeste landen in West-Afrika worden biologische katoenprojecten opgestart. Met de hulp van Agro Eco heeft OBEPAB, onze lokale partner in Benin, de African Organic Cotton Conference in Cotonou georganiseerd, waar ervaringen van het project werden uitgewisseld met andere biologische katoen projecten in Afrika. Met de West Afrikaanse katoenindustrie werd besproken hoe biologische katoen te verduurzamen. Onder de 120 bezoekers van de conferentie bevond zich ook de Minister van Landbouw.

'Als we het hele certificeringscircuit van een afstandje bekijken, kunnen we alleen maar concluderen dat het nog in de kinderschoenen staat, en dat ons de komende 20 jaar nog vele ontwikkelingen te wachten staan'.

Bo van Elzakker, Agro Eco.

Bananen in Ghana

Biologisch èn Fair Trade

Het project om een nieuwe biologische bananenplantage op te zetten in Ghana werd dit jaar afgerond. Onderzoek wijst uit dat het goed mogelijk is om op biologische wijze bananen te telen met beperkte toepassing van een fungicide op citroen-basis. Er is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar schaal-grootte van de plantages die direct gekoeld scheepstransport naar Europa mogelijk maakt. Dat project is gekoppeld aan een groter project van Agro Fair om divers tropisch biologisch Fair Trade fruit te ontwikkelen in Ghana en Burkina Faso. Naast bananen betreft het ananas, mango, papaja en passiefruit, alle vervoerd over zee. Om de export van vers fruit aan te vullen werd onderzoek gedaan naar de markt voor Fair Trade biologische fruitsalades. Om deze en andere projecten in Ghana goed te kunnen ondersteunen, heeft Agro Eco een kantoor geopend in Accra.

Biologische landbouw in Oost Europa

Multifunctionele plattelandontwikkeling

In 2002 is een tweejarige haalbaarheidsstudie biologische landbouw in Rusland afgesloten. Agro Eco heeft in dit project vier grote voormalige kolchozen (>10.000 ha elk) beoordeeld op de geschiktheid voor omschakeling. Daarnaast is een omschakel- en investeringsplan gemaakt, de logistiek onderzocht en een concurrentieanalyse uitgevoerd, in samenwerking met Ecorys-Nei, en DO-IT.

Daarnaast is Agro Eco projectuitvoerder bij drie zogenaamde PSO plus projecten: in Servië (biologische akkerbouw voor kleinere bedrijven), in Bulgarije (biologische kruidenteelt en verwerking) en in Moldavië (biologische fruitteelt). Een bijzonder project was het Safe Drinking Water Project, Garla Mare in Roemenië, kwaliteitsverbetering van het drinkwater door vermindering van nitraatuitspoeling uit de landbouw. Een overmaat aan nitraat in drinkwater is één van de belangrijkste oorzaken van de 'blue baby disease', waaraan tussen 1986 en 1996 3000 Roemeense baby's en jonge kinderen leden. Agro Eco heeft voor de boeren in Garla Mare de mogelijkheden voor omschakeling aangegeven alsmede de gevolgen van biologische landbouw voor nitraatuitspoeling. In Tsjechië zijn in opdracht van de Nederlandse ambassade in Praag de mogelijkheden voor visserij met behoud van natuur- en landschapswaarden onderzocht.

Biologische landbouw is voor Oost Europa een belangrijke pijler voor multifunctionele plattelandontwikkeling. De specifieke Oost-Europese combinatie van natuurlijke rijkdom, een technisch goed opgeleide bevolking en een op relatief korte afstand gelegen afzetmarkt zullen op den duur de biologische landbouw omhoogstuwten. Voor Agro Eco blijft Oost Europa daarom (al 16 jaar) één van de belangrijkste regio's.

Het platteland van Rusland is geen eenvoudig werkerterrein voor buitenlandse experts, en om een opdracht uit te voeren moet men goed zijn zowel in professionele zin als in de zin van persoonlijke kwaliteiten om een gemeenschappelijke taal te vinden met de verschillende mensen. De rol van Clemens in het team was cruciaal. Hij moest mogelijkheden inschatten om grote voormalige staatsbedrijven om te schakelen naar biologische landbouw. Agro Eco heeft bewezen kundig en betrouwbaar te zijn.

Olga Yastrebova, senior consultant Ecorys Nei / Moskou, Deputy Director PESP project.

Export landbouwproducten uit Afrika Hulp via biologische productie

De eerste fase van een aantal projecten in het kader van het EPOPA-programma (Export Promotion of Organic Products from Africa) in Oeganda en Tanzania is in 2001 afgesloten. Wegens het grote succes is een driejarige verlenging toegekend met als doel meer diversiteit in het aanbod van producten te brengen, het aantal projecten te vergroten, de basis van de programma's in zowel Tanzania als Oeganda te verstevigen, en mogelijkheden in andere Afrikaanse landen te onderzoeken. De uitvoering van deze tweede fase van het programma is vergeven aan een samenwerkingsverband van Agro Eco en Grolink, onze Zweedse partner. Een deel van het werk is uitbesteed aan lokale bureaus in Oeganda en, sinds september 2002, in Tanzania door het openen van een nieuw Agro Eco kantoor in Dar-Es-Salaam.

Oeganda

EPOPA werkt in Oeganda met drie exporteurs. Kawacom Koffie en Outspan Sesam zijn uitbreidingen van projecten die officieel in 2001 beëindigd zijn. Het exportproject ESCO (cacao en vanille), dat in 1999 moest stoppen vanwege rebellenoproer, kon dit jaar herstarten. In totaal profiteerden 18.707 boeren doordat zij hun biologische producten voor een betere prijs konden verkopen.

Op dit moment worden projecten ontwikkeld voor vis, gedroogd en verwerkt fruit, en mogelijk ook groenten. Nog een project in voorbereiding is de export van boombast textiel, waarbij 500 boeren uit het Masaka gebied zijn betrokken. Shea Nut Oil is een idee voor een project waar honderden vrouwen bij betrokken zijn. In het eerste stadium van ontwikkeling zijn ideeën voor Fair Trade pinda's en duurzame visserij.

Tanzania

Dit jaar is een regionaal kantoor in Dar-Es-Salaam geopend. Marg Leijdens is nu fulltime EPOPA programmacoördinator voor Tanzania. Hier breidde EPOPA het exportproject met de Kagera Co-operative Union uit met Robusta en oploskoffie. Het afgelopen jaar is 500 ton koffie geëxporteerd, afkomstig van een buitengewoon rijke oogst.

Verschillende projecten zijn in voorbereiding. Eén ervan is de biologische productie van cashewnoten in het kustgebied. Een tweede project, dat begin 2003 van start gaat, is de export van biologische Fair Trade koffie van de hellingen van de Kilimanjaro.

Andere ideeën zijn de export van suiker, honing, melasse, diervoeder en olie.

Ondersteunende activiteiten

In aanvulling op de exportprojecten is EPOPA nauw betrokken bij nevenactiviteiten in Oeganda en Tanzania om de ontwikkeling van de plaatselijke biologische sector te ondersteunen. Het betreft in totaal vijf projecten: Ontwikkeling Certificering, Basistraining, Ondersteuning Exporteurs, Ethische Handelsrichtlijnen en Nationale Ontwikkeling. Basistraining in biologische landbouw wordt gegeven aan personen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de biologische sector in het land. De ontwikkeling van plaatselijke capaciteit tot Inspectie en Certificering is een ander doel. Tot op zekere hoogte ondersteunt EPOPA nationale ontwikkelingen door samenwerking met lokale biologische verenigingen en door het creëren van plaatselijke markten voor de niet-exporteerbare kwaliteitsproducten. De ondersteuning van exporteurs is ontworpen voor kennisuitwisseling, het creëren van een vermeerderingseffect, een spin-off van de lopende projecten, met exporteurs die niet de volledige ondersteuning van het programma nodig hebben, maar geholpen willen worden met enkele aspecten van hun projecten. In de westerse wereld zijn diverse initiatieven ontstaan voor regelgeving om een minimum niveau van ethisch gedrag in de handelsketen te garanderen. Ethische Richtlijnen worden ontwikkeld waar tijdens de projecten bewustwording over deze standaarden ontstaat.

Nieuwe landen

Pogingen worden ondernomen om de activiteiten uit te breiden en ook Zambia in het EPOPA-programma op te nemen.

Sectorontwikkeling

Biologische alternatieven

Ook sectoren met intensieve bedrijfsvoering willen omschakelen naar biologische landbouw. Agro Eco ondersteunt deze bedrijven bij het zoeken naar innovatieve biologische alternatieven.

'Door hun sectoroverschrijdende kennis, hun internationale ervaring gecombineerd met initiatiefnemende medewerkers, fungeert Agro Eco als een katalysator voor de biologische varkenshouderij.'

Willy Veltmaat (voorzitter van de Vereniging voor Biologische Varkenshouders)

Varkenshouderij

Intensieve kennisuitwisseling

Agro Eco is sinds 2000 coördinator van het vierjarig landelijke demonstratieproject Biovar, dat een structurele bijdrage wil leveren aan de opschaling en verbetering van de biologische varkenshouderij. Belangrijkste activiteiten: demonstreren van biologische varkenshouderij in de praktijk, kennisuitwisseling (thema- en oriëntatiedagen, studieclubs), kennisverzameling (op gezinsbedrijven) en publiciteit (in vaktijdschriften). Agro Eco is mede verantwoordelijk voor de demonstratieactiviteiten, het financieel inhoudelijke management en de dagelijkse aansturing van het projectteam dat bestaat uit Praktijkcentrum Raalte, Praktijkonderzoek Veehouderij, LTO Nederland en Platform Biologica (tevens opdrachtgever). Voor meer projectinformatie: www.biovar.nl.

In Duitsland is Agro Eco betrokken bij het project 'Ökologische Schweineproduktion', dat de Duitse overheid inzicht moet geven in de Duitse biologische varkenssector. Agro Eco is verantwoordelijk voor de vergelijkende landenstudies en is projectmanagementadviseur van 'Die Ökoberater', de hoofdaannemer van het project.

Rundveehouderij en akkerbouw

Koppelbedrijven

In dit project gaan, op verzoek van boeren, (melk)veebedrijven samenwerken met akkerbouwbedrijven. Het melkveebedrijf heeft zo extra grond voor mestafzet en ruwvoederteelt ter beschikking en het akkerbouwbedrijf heeft een ruimere vruchtwisseling door grasklaverteelt en is verzekerd van de aanvoer van biologische mest. Als de bedrijven dicht bij elkaar liggen zijn er lagere transportkosten. Door dusdanige koppeling wordt de biologische landbouw minder afhankelijk van de gangbare landbouw.

Pluimveehouderij

Gezonde keten, sterk imago

In 2002 is de biologische legpluimveehouderij doorgegroeid tot ruim een kwart miljoen leghennen. Agro Eco werkt op diverse plaatsen in de keten: van advisering aan de pluimveehouder zelf door middel van studieclubs, tot aan afzetstimulering op de winkelvloer door proefdemonstraties met biologische eieren. Een gezonde keten met een eerlijk en sterk imago bij de consument is daarbij de leidende visie.

Fruitteelt

Telersvereniging Prisma

Agro Eco beheert het secretariaat van de biologische fruittelersvereniging Prisma, die als belangrijkste speerpunten heeft:

- **Verbetering van de afzet.**

Belangrijke reden hiervoor is een sterk gestegen aanbod. Eind jaren negentig is een relatief grote groep telers omgeschakeld en verkoopt inmiddels onder EKO-keurmerk. In 2002 heeft Prisma met haar leden in Gelderland en Noord-Brabant deelgenomen aan twee projecten gericht op stimulering van productie en afzet, met medefinanciering van provincie en waterschap. Op initiatief van Prisma is op 1 september 2002 een ketenmanager biologische fruitteelt aangesteld (Agro Eco-medewerker Wouter van Teeffelen).

- **Het middenbeleid van de Nederlandse overheid.**

De biologische fruitteelt in Nederland wordt ernstig bedreigd doordat geen van de belangrijke natuurlijke gewasbeschermingsmiddelen wettelijk toegelaten zijn, terwijl ze wel door de EU op de zogenaamde 2B-lijst voor gebruik in de biologische landbouw geplaatst zijn en in de ons omringende landen door de landelijke overheid toegestaan zijn. Prisma is vertegenwoordigd in een adviescommissie die zich in opdracht van het Ministerie van Landbouw over deze problematiek buigt.

Inspectie van kleinschalige boeren in de tropen

Certificering/Smallholders

Agro Eco coördineert en adviseert diverse projecten met grote groepen kleine boeren in de tropen (zgn. smallholders). Het is onmogelijk om al deze boeren individueel te inspecteren en te certificeren. Om betrouwbare certificatie mogelijk te maken heeft Agro Eco Interne Controle Systemen ontwikkeld om grote aantallen boeren kostenefficiënt en betrouwbaar te inspecteren.

Momenteel hanteren zo'n 30 certificeerders verschillende systemen. De Europese lidstaten hanteren vervolgens weer verschillende procedures om te beoordelen of de certificering voldoet aan de Europese wetgeving. Deze verschillen leiden tot rechtsongelijkheid tussen de verschillende EU landen en geven veel problemen in de handel van biologische producten.

Volgend op een bijeenkomst in 2001, waar overeenstemming is bereikt over de minimumkwaliteit van het Interne Controle Systeem en de inspectie ervan, heeft in 2002 een tweede bijeenkomst plaatsgevonden. Deze bijeenkomst, in opdracht van IFOAM, werd gehouden voor certificeerders en autoriteiten met het doel om uniformiteit in certificering en evaluatie te bereiken. Tijdens het wereldcongres voor biologische landbouw in Canada heeft Agro Eco haar bevindingen en vorderingen gepresenteerd en taakgroepen gevormd om enkele punten waar nog geen overeenstemming over is bereikt uit te werken.

In februari 2003 zal Agro Eco samen met IFOAM een laatste bijeenkomst organiseren. Daarna wordt de standaard methodologie beschikbaar gesteld in de vorm van een handleiding en trainingen. Dit project is een voorbeeld waar Agro Eco een methodologie ontwikkelt, deze beschikbaar stelt en faciliteert, zodat een uniforme technologie wordt gehanteerd, waarbij certificering eenvoudiger en goedkoper kan zonder de kwaliteit aan te tasten.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is de essentie van ons werk, zowel wat betreft de werkwijze van de onderneming Agro Eco zelf, als ook in de realisatie van projecten voor opdrachtgevers: marktgericht omschakelen naar een biologische productiewijze, bij voorkeur ondersteund door handel via Fair Trade principes.

Peter Brul, Agro Eco.

Regionale ketenprojecten

Biologische Landbouw Gelderse Vallei en Veluwe

In plattelandsgebieden waar gangbare landbouw natuur en milieu onder druk zet, kan biologische landbouw economische activiteiten op het platteland stimuleren, terwijl natuur en milieu worden beschermd.

De Gelderse Vallei is een gebied met een geschiedenis van intensieve veehouderij. De Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei voert in dit gebied een meerjarig programma uit om de leefbaarheid van het gebied te bevorderen. Stimulering van de biologische landbouw is één van de projecten. Agro Eco neemt voor het grootste deel de uitvoering van dit meerjarig project voor haar rekening. Het aantal biologische bedrijven in de Gelderse Vallei groeit gestaag met ca. 15 bedrijven per jaar. Eind 2002 zijn er ca. 90 biologische bedrijven.

De ontwikkeling van het 'Veluwemerk' is gaande, hieronder kunnen typische streekproducten als paddestoelen, bessen en wild verkocht worden.

Marketing en promotie

Neem de proef op de som

Er is voor diverse opdrachtgevers marktonderzoek uitgevoerd. De Wereldbank heeft gevraagd onderzoek te doen naar de markt voor biologische en Fair Trade ('sustainable') koffie in West Europa, als onderdeel van een wereldwijde koffiestudie, teneinde koffieboeren in ontwikkelingslanden beter te kunnen instrueren over mogelijkheden in de markt. Voor producenten van cashew, sesam, cacao en ananas is onderzoek gedaan naar de Europese marktontwikkelingen. Binnen een groot Europees marktonderzoek 'Organic Marketing Initiatives and Rural Development' (OMIRD), is een overzicht geleverd van de omvang van de Nederlandse markt voor biologische producten.

In samenwerking met Promodemo zijn met zuivel, eieren en appels promoties gehouden bij supermarkten (met name Super de Boer). Deze proeverijen op de winkelvloer waar de consument de koopbeslissing neemt, blijken een hele positieve en langdurige invloed te hebben: bij zuivel nam de omzet gemiddeld met 16% toe, bij eieren zelfs met 50%. De acties werden gecombineerd met kwantitatief onderzoek om de producenten handvatten te geven voor de marketingstrategie.

Overige activiteiten

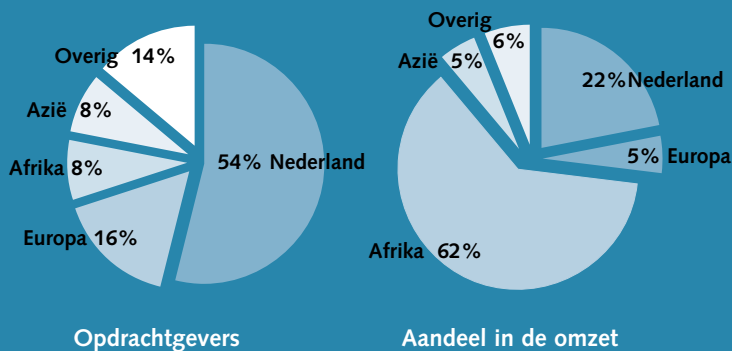
in 2002

Agro Eco

de organisatie

Presentaties en publicaties

- IFOAM: Agro Eco is lid van IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). *Bo van Elzakker* is voorzitter van de IOAS (International Organic Accreditation Service).
- Cursus biologische landbouw in Yunnan, Zuid West China, *Peter Brul*.
- 'Biovar; Stand van Zaken', voor de Convenantgroep Biologische Varkenshouderij, *Clemens Oude Groeniger*.
- 'The natural, human and spiritual realm: Organic research in Ghana'. Voordracht in seminar: The Bio-social appropriateness of organic agriculture for the South, Studium Generale, WUR, Wageningen, *Kees van Veluw*.
- 'Achievements and challenges for organic farming around the world in the past, the present and the future'. Voordracht in IAC-Cursus Organic farming; analysis, design and management. IAC, Wageningen, *Kees van Veluw*.
- 'Organic Farming'. College in de serie 'Future Livestock Systems', Leerstoelgroep Dierlijke Productiesystemen, WUR, Wageningen, *Kees van Veluw*.
- 'A Debate on the green versus technology scenario to solve the hunger problem in Africa'. Voordracht en discussie in 'Seminar of Food Safety and Consumer Concerns', IAC, Wageningen, *Kees van Veluw*.
- Overlast van kraaiachtigen in de Gelderse Vallei, Ekoland oktober 2002, *Suzan Mombarg*.
- Biologische pluimveehouderij en de markt, Pluimveehouderij 15 november 2002, *Ron Methorst*.
- Biologisch HACCP, project presentatie voor de Vereniging voor biologische producenten en handelaren (VBV), *Clemens Oude Groeniger*.
- Biologische visteelt: EU regelgeving (AQUAcultuur, February 2002) en de visie van vishandelaren (AQUAcultuur, April 2002), *Magnus van der Meer* en *Nanke Stein*.
- Teichgut: een florerend bedrijf in biologische forel, AQUAcultuur February 2002, *Magnus van der Meer*.

De cijfers

In 2002 hebben 22 consultants aan 46 projecten gewerkt in 15 landen. Naast de grotere projecten is een reeks van kleinere klussen uitgevoerd voor het bedrijfsleven. Er waren dit jaar 35 grotere opdrachtgevers, variërend van Europese groothandelaren tot de Wereldbank. De arbeidsomzet is met 40% toegenomen. In 2001 was al een redelijke winst gemaakt, dit heeft in 2002 doorgezet. De winst ligt op ruim 20% van de omzet.

Een groot deel van de omzet wordt nu in Afrika gerealiseerd, in Nederland wordt een kwart van de omzet gerealiseerd, terwijl dit enkele jaren geleden nog 50% was. De Nederlandse 'markt' wordt nu gedomineerd door overheidsgeleide instellingen. Er zijn nog wel veel Nederlandse opdrachtgevers voor consultancy in het buitenland. De verwachting is dat in Afrika de komende jaren nog veel werk gedaan moet worden en dat daarnaast een sterke ontwikkeling te zien zal zijn in Oost-Europa en Azië.

De opdrachtgevers

Primaire producenten (organisaties), handel en verwerkingsbedrijven, organisaties voor natuur en milieu en dierenwelzijn, ontwikkelingsorganisaties en overheidsinstellingen.

Internationaal: Bio Recourses Institute, Kunming, China / Blue Skies, Engeland / Consorzio CTM, Italië / FiBL, Duitsland / IFOAM, Duitsland / International Finance Corporation, Washington, USA / ITFC, Accra, Ghana / Ökoberater, Duitsland / Sida, Zweden / Universiteit van Hamburg, Duitsland / VREL Organic, Ghana / Wereld Bank, Washington, USA / Yakhdhoor Ryad, Saoedi Arabië.

Nationaal: Agro Fair, Barendrecht / Berenschot International Solutions, Utrecht / Biofruit, Lopik / Biovar, Utrecht / Do-It, Barneveld / Grow Bioplant, Naaldwijk / Huis ter Mee, Oostkapelle / Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam / LaMi, Utrecht / Ministerie van Economische Zaken, Den Haag / Medium & Sanitas & Women in Europe for a Common Future (WECF), Utrecht / Ministerie van LNV, Den Haag / Nehem, Nieuwegein / NEI, Rotterdam / Prisma, Dronten / Provincie Gelderland, Arnhem / Stichting BION, Beilen / Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei, Barneveld / Stoas GreenWise, Wageningen.

De mensen

Adviseurs: *Peter Brul, Bo van Elzakker, Marg Leijdens, Clemens Oude Groeniger, Ron Methorst, Kees van Veluw, Haike Rieks, Gerbert Rieks, Deepa van Staalduinen, Wouter van Teeffelen, Magnus van der Meer, Gerard Oomen, Michiel Schoenmakers, Peter Ton, Freek Jan Koekoek, Bart Willems.*

Ondersteunende staf: *Karen Stork, Caroline Lettinga, Rick Godwaldt, Els Rooswinkel, Willem Jan Reinders, Janneke Donkerlo, Sabien de Boer, Cobie Niemantsverdriet.*

Stagiaires: *Suzan Mombarg, Lily Aryani, Abdishakur Tarah.*

Regionale kantoren: *Marg Leijdens, Tanzania; Tom Deiters, Zimbabwe; Alan Tulip, Oeganda; Stephanie Gallat, Seth Gogoe, Ghana.*

AGRO ECO

Agro Eco
Postbus 63
6720 AB Bennekom
telefoon 0318 420 405
fax 0318 414 820
e-mail office@agroeco.nl
internet www.agroeco.nl (in 2002: 48000 bezoekers)